

Metsäalaan vaikuttavat muutostekijät – yhteenvedo eri tilaisuuksista ja kirjallisista lähteistä kerätyistä aineistoista

Anssi Niskanen

Johtaja – Metsäalan tulevaisuusfoorumi

www.metsafoorumi.fi

Aineisto

Seuraaviin taulukoihin on koottu Metsäalan tulevaisuusfoorumin eri tilaisuuksista ja kirjallisista lähteistä kerämiä arvioita metsäalaan vaikuttavista muutostekijöistä.

Tilaisuudet 'PMA 15' ja 'PMA 16' tarkoittavat Päättäjien metsäkatemian kurseja 15 ja 16, joiden yhteydessä järjestettiin tulevaisuustyöpajat kartoittamaan osallistujien näkemyksiä metsäalalle merkittävistä muutosvoimista. 'Seminaarin ajatuspajalla' ja 'seminaarin palautteella' tarkoitetaan Metsäalan tulevaisuusfoorumin 13.11.2003 järjestämässä seminaarissa kerättyä kyselyaineistoa. 'Metsäalan yhteistoimintaverkostolla' tarkoitetaan vastaavan nimisen yhteistoimintaverkoston Tampereella järjestämää seminaaria, jonka yhteydessä kerättiin aineistoa osallistujien näkemyksistä metsäalaan vaikuttavista muutostekijöistä.

Taulukoissa olevat kirjalliset lähteet sisältävät osat 'metsäalan tulevaisuus selvitykset', 'tulevaisuus kirjallisuus' ja 'sanomalehdet'. Näistä 'metsäalan tulevaisuus selvitykset' tarkoittavat metsäalan kehitystä kartoittavia kirjallisia raportteja ja selvityksiä ja 'tulevaisuus kirjallisuus' lähinnä valtionhallinnon, Sitran ja eri tutkimuslaitosten julkaisemia Suomen tulevaisuutta koskevia raportteja ja tutkimuksia. 'Sanomalehdet' sisältävät rajallisen määrän foorumin koordinaation seuraamia valtakunnallisia yleissanomalehtiä.

Megatrendit, vahvat mahdolliset trendit ja heikot signaalit

Megatrendeilla tarkoitetaan ilmiötä tai kokonaisuutta, jolle voidaan nähdä olevan yleinen jo toteutuneen kehityksen perusteella tunnistettavissa oleva suunta ja jonka voidaan katsoa jatkuvan samansuuntaisena tulevaisuudessa. Megatrendille on tyypillistä, että sen vaikutukset ovat laajoja ja yhteiskunnan kehitystä ja toimintaa ohjaavia. Esimerkkejä kerätystä aineistosta löydetyistä megatrendeistä ovat globalisaatio, työvoiman saatavuuden heikkeneminen ja yrittäjyyden merkityksen kasvaminen tulevaisuudessa.

Megatrendit on ensisijaisesti tunnistettu tulevaisuus kirjallisuudesta (taulukon sarake rajattu punaisella). Useat megatrendit on tunnistettu kaikissa tilaisuuksissa, joissa aineistoa on kerätty, ja niistä on kirjoitettu useissa kirjallisissa lähteissä. Ehkä mielenkiintoisin poikkeus tästä koskee megatrendiä 'osaamisen kehittyminen, innovaatioiden ja luovuuden merkitys tulevaisuuden kilpailukyvyille'. Tätä megatrendiä ei ole mainittu tulevaisuuden muutostekijäksi metsäalan tapahtumissa tai tarkastelluissa metsäalan tulevaisuus selvityksissä. Syynä ei ole välttämättä se, etteikö metsäalalla uskottaisi osaamisen, innovaatioiden ja luovuuden merkitykseen. Todennäköisempi syy on se, että alan sisäisissä aineistoissa metsäalalle konkreettisemmat aiheet ovat nousseet korostetummin esille.

Vahvat mahdolliset trendit (engl. strong prospective trends) tarkoittavat kehityksiä, joilla on menneisyydessä tapahtuneeseen perustuva kehityssuunta jonka voidaan arvioida jatkuvan trendinomaisena myös tulevaisuudessa. Vahvan mahdollisen trendin erottaa megatrendistä sen merkityksellisyys. Vahva mahdollinen trendi ei ole yhtä vahva ja yhteiskuntaa muokkaava kuin megatrendi. Löydetyjä vahvoja mahdollisia trendejä ovat Venäjän ja uusien EU maiden aiheuttama kilpailun lisääntyminen metsäalalla, metsäenergian käytön kasvu sekä metsänomistuksen rakennemuutoksen jatkuminen tulevaisuudessa.

Vahvat mahdolliset trendit on ensisijaisesti tunnistettu järjestettyjen tapahtumien ja käytettävissä olleiden metsäalan tulevaisuusselvitysten perusteella (taulukon sarakkeet, jotka on rajattu punaisella) ja sen jälkeen verrattu muuhun aineistoon. Voidaan arvioida, että alla olevassa taulukossa olevat vahvat mahdolliset trendit kuvastavat lähinnä metsäalan sisäistä näkemystä siitä, mitkä tekijät ovat tulevaisuudessa merkittäviä ja mihin suuntaa kehityksen oletetaan jatkuvan.

Metsäalan sisäinen näkemys oman alan tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä näyttää poikkeavan tulevaisuuskirjallisuudesta ja esimerkiksi Päätäjien metsäakatemian kursseilla kerättyjen aineistojen perusteella löydetystä vahvoista mahdollisista trendeistä. Ehkä merkittävin poikkeus on siinä, että useita metsäalan sisäisesti tunnistamia vahvoja mahdollisia trendejä (esim. metsäalan imago heikkenee, kansainvälisen metsäpolitiikan merkitys korostuu) ei ole tunnistettu varsinkaan Suomen kehitystä käsittelevässä tulevaisuuskirjallisuudessa ollenkaan. Toisaalta mielenkiintoinen vahva mahdollinen trendi on näkemys metsiin perustuvan luontomatkailun merkittävydestä tulevaisuudessa. Kerätyn aineiston perusteella näyttää siltä, että metsäalan ulkopuolella on vahvempi usko luontomatkailuun ja metsien merkitykseen siinä kuin metsäalan sisällä.

Heikko signaali voidaan määrittää ilmiöksi joka on ”oraalla” ja jolla ei ole yleistä historiaa, mutta joka voi tulevaisuudessa muodostua keskeiseksi ilmiöksi ja vaikuttajaksi. Taulukon otsikon sana ”heikko” on merkitty sulkuihin siksi, että joillekin vielä ”heikko” signaali voi olla toiselle henkilölle jo selvä signaali tulevasta muutoksesta. Heikot signaalit ovat ensisijaisesti tunnistettu järjestettyjen tapahtumien ja käytettävissä olleiden metsäalan tulevaisuusselvitysten perusteella (taulukon sarakkeet, jotka on rajattu punaisella).

Luonteensa mukaisesti heikot signaalit ovat moninaisia ja vaikeasti tulkittavia. Esimerkiksi havaituista heikoista signaaleista *’Luoteis-Venäjän raaka-aineet’* voidaan tulkita mahdollisuudeksi hyödyntää laajoja raaka-aineservejä tai investoida puunjalostukseen Venäjällä. Huomattavasti vaikeampaa on tulkita heikko signaali *’hijaisuuden kaipuu’*, joka voi merkitä uusia mahdollisuuksia matkailuelinkeinoille, mutta yhtä hyvin varoitusta kiristyneestä ja liian kovasta työtahdista yhteiskunnassa.

Johtopäätökset

Kerättyjen aineistojen perusteella näyttää siltä, että metsäala on melko hyvin perillä siitä mitkä ovat laajoja ja yhteiskuntaa muokkaavia megatrendejä ja ne on melko yleisesti arvioitu myös metsäalan tulevaisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi. Voidaan olettaa, että tunnistamalla megatrendit myös metsäalan tulevaisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi, on samalla (ainakin tiedostamisen tasolla) ymmärretty niiden merkitys metsäalan tulevaisuutta muokkaavina tekijöinä sekä avattu mahdollisuus analysoida muutoksia ja reagoida niiden mukanaan tuomiin haasteisiin.

Verrattaessa käynnissä olevaa metsäalan tutkimusta ja metsäpoliittista keskustelua voidaan huomata niiden olevan melko hyvin yhteneväinen myös alaan vaikuttavien vahvojen mahdollisten trendien kanssa. Vaikuttaa siksi siltä, että metsäala on

Vahvat mahdolliset trendit	PMA 15	PMA 16	Seminaarin ajatuspajat	Seminaarin palaute	Metsäalan yhteistoiminta-verkosto (TRE)	Metsäalan tulevaisuus-selvitys	Tulevaisuus-kirjallisuus	Sanoma-lehdet
Venäjä ja uusien EU-maiden kilpailu suomessa sijaitsevalle metsäteollisuudelle kasvaa	x	x	x	x	x	x	x	x
Puunergian käyttö lisääntyy	x	x	x	x	x	x	x	x
Metsäteollisuuden investoinnit Suomen ulkopuolelle jatkuvat		x		x	x		x	
Yksityismetsätalouden murros ja uudet toimintamallit (mm. kilpailun lisääntyminen, valtion tuen kohdentuminen, hallinnon muutokset)	x			x	x			x
Metsänomistuksen rakennemuutos etenee	x	x	x	x	x			
Raakapuun hinta laskee => metsänhoidolle uudet ohjeet	x	x	x	x	x			
Ympäristönsuojelu ja -politiikka vaikuttavat metsäalaan korostuvasti		x	x	x	x			x
Metsäalan imago heikkenee	x	x	x	x	x			
Metsien käyttöön perustuvasta luontomatkailusta syntyy merkittävää toimeentuloa	x	x					x	
Kv. metsäpolitiikka ohjaa kansallisia päätöksiä		x	x	x	x			
Poikkeittieteellisen osaamisen merkitys kasvaa		x	x				x	
Puutuoteteollisuuden ja rakennusjärjestelmien kehitys synnyttää uutta elinkeinotoim.	x				x			
Tavoitteet ilmastomuutoksen hillitsemisestä lisäävät puutuotteiden kysyntää	x		x				x	

(Heikot) signaalit	PMA 15	PMA 16	Seminaarin ajatuspajat	Seminaarin palaute	Metsäalan yhteistoiminta-verkosto (TRE)	Metsäalan tulevaisuus-seelvitys	Tulevaisuus-kirjallisuus	Sanoma-lehdet
Osaamisesta uusi vientituote		x	x			x	x	x
Puuntuonti Venäjältä vaikeutuu (mm. tuholaiset)		x			x	x		x
Päästöistä uusia tuotteita	x			x			x	x
Vedenpuute ja -suojelu			x			x	x	x
Tytäryhtiötalous		x					x	x
Maahanmuutto lisääntyy					x	x		
Metsähallituksen tehtävät eriytetään		x				x		x
Metsänomistus arvopaperistuu ja muut uudet metsänomistamisen mallit yleistyvät	x					x		x
Ympäristönsuojelusta ja -teknologiasta syntyy uutta liiketoimintaa		x					x	
Mielikuvien ja brändien merkitys kasvaa		x					x	
Suomi ajautuu pois metsäalan kehityksen keskipisteestä		x						
Aikakauslehdet syrjäytyvät sähköisen median kehittyessä		x						
Naisten rooli metsäalalla kasvaa	x							
Hiljaisuuden kaipuu								
Luoteis-Venäjän raaka-aineet								
Metsäalan muutosjäykkyys			x			x		
Metsäala ei kiinnosta huippukykyjä		x						

